

TEKSTİL SANATINDA GELENEKSELDEN ÇAĞDAŞA BİÇİMSEL DEĞİŞİM¹**THE FORMAL CHANGES FROM TRADITIONAL TO CONTEMPORARY IN TEXTILE ART****Nihan Akdemir²****Öz**

İpliğin; dokuma ve örme gibi yöntemler kullanılarak yüzey haline getirilmesinin sonucu olarak ortaya çıkan tekstil, insanlığın bilinen en eski uğraşlarından biridir. Bu çalışmada ise tarih boyunca örtünme, barınma gibi temel yaşamsal ihtiyaçlara cevap veren tekstilin, sanat nesnesine dönüşme süreci ve bu sanatın biçimsel değişimi incelenmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yeni yaklaşımlarla gelişen sanatsal ifadeler, tekstil sanatını da etkilemiştir. Çağın getirdiği yeni anlatım biçimleriyle iki boyutlu tapestrylerden üç boyutlu eserlere, enstalasyonlara uzanan tekstil sanatındaki değişim, sanatçıların özgün çalışmalarından örnekler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tekstil, Tekstil Sanatı, Çağdaş Tekstil Sanatı, Tekstil Sanatçıları.

ABSTRACT

Textile which was one of the olden activity of human history, is a surface that comes into existence by weaving or knitting threads. In this article; timeline of evolution of textile from its vital necessity like dressing or sheltering, to become an art object and changes of the form of textile art were examined. Especially, developments in art after second part of the 20th century influenced the textile art. The changes of textile art, from tapestry to the three-dimensional forms and installations with the gettings of new century were explained by submitting authentic samples from textile artist.

Keywords: Textile, Textile Art, Contemporary Textile Art, Textile Artists.

---

¹ Başvuru tarihi:15.06.2015 - Kabul tarihi:09.03.2016

² Yrd. Doç., İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, nihanakdemir@hotmail.com

1.GİRİŞ

Dokuma resim sanatı olarak Tapestry'ler ile başlayarak günümüzde Çağdaş Tekstil Sanatı başlığı altında Lif Sanatı/Fiber Art adıyla anılan yapıtlara kadar uzanan tekstil sanatının; plastik sanatlar platformunda özgün çalışmalarla yeni söylemler ortaya koyduğunu sergilerde, etkinliklerde görebilmekteyiz. Bu gelişimin yolunu açan bazı önemli noktalar ise literatürde; 19. yüzyıl sonlarına doğru İngiliz tasarımcı William Morris tarafından başlatılan Arts&Crafts hareketi ile yeniden canlanan tapestry dokumacılığı, 1919 yılında Almanya'da Bauhaus'un bünyesinde kurulan tekstil atölyesi ve 1962 yılındaki 1. Lozan Bienali olarak yer almaktadır.

Ayrıca 20. yüzyılda sanatın malzemeye yaklaşımının özgürleşmesiyle, Kübizm döneminde Braque ve Picasso'nun tuvalerinde tekstili kullanımıyla ve çoğulcu disiplin çerçevesindeki sanat anlayışının etkisiyle de tekstilin, anlatım dillerinin bir parçası olduğunu izlemekteyiz.

Tapestrylerden malzeme kullanımıyla ve yeni tekniklerle ortaya konulan çağdaş dokumalara, iki boyutlu çalışmalardan üç boyutlu eserlere ve enstelasyon, performans sanatları gibi disiplinlerin paralelindeki yeni söylemlere kadar geniş çerçevede yapıtlar ortaya koyan tekstil sanatı; bu çalışma kapsamında, dört başlık altında ele alınarak ifade edilmeye çalışılmıştır.

2. DOKUMA RESİMLER

Tekstilin temelini oluşturan, birbirine dik iki iplik sisteminin birbiri arasından geçirilip sıkıştırılması ile elde edilen dokumacılık tarihinin çok eski dönemlere dayandığı ve dokuma tekniği ile yapılan tapestrylerin dokumayı zanaatın ötesine taşıdığı bilinmektedir. Zahmetli ve maliyetli üretimlerinden dolayı özellikle sarayların, kiliselerin, konakların duvarlarına asılmış olan tapestryler, sahip olunması ayrıcalıklı, oldukça kıymetli sanat eserleri olarak kabul görmüştür.

Tapestry, kilimlerde de kullanılan, temel ve öz nitelikleriyle tarih öncesinin etnik devirlerine kadar izlenebilen, atkı ve çözgü sisteminin kullanıldığı düz dokuma türüdür (Özay, 2001:31).

Bir dokuma tekniğın anlamı olan tapestry kelimesinin zaman içerisinde 'dokuma resim' ve 'duvar halısı' terimleriyle eş anlamlı olarak literatüre yerleştığı görülmüştür. Yani tapestry, duvar halısı ve dokuma resim aynı anlamda kullanılmaktadır. Tapestry kelimesine karşılık kullanılan Gobelins kelimesi ise, Hollanda kökenli Gobelins ailesinin 15. yüzyılda Paris yakınlarında Bièvre Deresi'nde Gobelins isimli ünlü duvar halısı imalathanesini kurmasıyla ilişkilidir (Tez, 2008:208). Gobelins, Türkçe'deki kullanımı ile Goblen, aslında tapestry üretimi yapılan atölyenin ismidir. Bu durum bir nevi ürünün markasıyla anılması gibi de düşünülebilir.

"Duvar halıcılığı Eski Mısır kökenlidir...Firavunlar dönemi duvar halısı sanatı daha sonra Mısır'ın yerli Hristiyan halkı olan Koptlara geçmiş, bu gelenek daha sonra da Eski Yunan ve Bizans'ı etkilemiştir" (Tez, 2008: 207). "Duvar halıları 14. Yüzyılda tüm Avrupa'da üretiliyordu ama dokumacılık özellikle Hollanda'nın güneyi, Flandre (Belçika'nın kuzeydoğusu) ve Fransa'da yoğunlaşmıştı. Arras ve Brüksel öne çıkan merkezlerdi. Bunlara 15.yüzyılda Tournai de katıldı... Devonshire Duvar Halıları'nın dokunduğu yer de büyük olasılıkla Tournai ya da Arras'tır" (Grant, 2007).

Tapestrylerin temel özelliği resimli, figürlü ve büyük boyutlarda oluşlarıdır. Çoğu zaman tematik sahnelerden oluşan tapestrylerde konular genellikle avcılık, din, hayat ve ölüme dair alegorik tasvirler ve ayların ya da yılların alegorik betimlemeleri üzerinde yoğunlaşmıştır (Resim 1). Tasarımsal anlamdaki en önemli nokta ise 1516-1530 yıllarında Papa XVIII. Leo'nun Rafael ve ekibini Brüksel'e tapestry desenlerini çizmesi için göndermesi olmuştur (Özay, 2001:20-32).

Resim 1. 'İnsanlık', isimli Giorgio Vasari tasarımı, Floransa'da Benedetto Di Michele Squilli Atölyesi'nde dokunmuş yün ve ipek karışımı duvar halısı. Şu an V&A Müzesinde yer almaktadır (Vasari, 1560).

3. DOKUMADA ÇAĞDAŞ YORUMLAR

“Sanatın yapısının değişimlere uğrayabilmesi yeteneği, çok sayıda çeşitli sanat türleri, cinsleri ve tarzlarının var olabildiğini olanaklı kılmaktadır” (Kagan, 2008:275). Bu özelliğinden dolayı yeni fikirleri, yeni ortamları bünyesine ekleyen sanattaki değişimin ve gelişimin dokuma sanatçıları da etkilediği söylenebilir. Çünkü dokuma sanatçıları eski dokuma tekniklerini geliştirmiş, yün ve pamuk ipliği gibi temel malzemelere yeni malzemeler eklemişlerdir. Tıpkı Kandinsky'nin (2013:29) “Her sanat eseri, çağının çocuğu ve çoğu zaman duygularımızın kaynağıdır. Bundan da anlaşıldığı gibi, uygarlığın her dönemi, asla tekrarlanmayacak, kendine özgü bir sanat meydana getirir. Geçmişin sanat ilkelerini canlandırma çabaları en fazla ölü bir sanat doğurur” demesi gibi, dokuma faaliyeti de geçmişteki duvar resimlerinin aynısını yapmakta ısrarcı davranıp katı kurallarla kendini sınırlasaydı bugünkü çağdaş tekstil sanatından söz etmekte pek mümkün olmayabilirdi.

Bu noktada çağdaş sanat kavramına değinmek gerekebilir. ‘Bir sanat eserini çağdaş yapan nedir’ sorusunun karşılığı elbette ki birkaç cümle ile açıklanabilecek kadar dar bir mevzu değildir. Zira sanat terimleri ve dönemleri zaten kendi içlerinde oldukça karmaşık olgulardır. Fakat genel bir çerçevede çağdaş sanat kavramını ifade etmek, tekstil alanında ortaya konulmuş çalışmalarda çağdaşlık sorunsalını açıklamaya yardımcı olabilir.

Günümüz sanatı sadece görüntüyle ve mimesisle alakalı olmanın çok ötesinde bir dönem yaşamaktadır. Hal Foster (1986) 'Subversive Signs'(Yıkıcı Göstergeler) isimli makalesinde "Sanatçı, sanat nesnelere üreten kişiden ziyade göstergelerin yöneticisidir, izleyici de estetiğin pasif alıcısından öte mesajların aktif okuyucusudur" demiştir ve sanattaki değişimi vurgulamıştır. Tabii ki bu durum bir anda ortaya çıkmış değildir. Süreç 19. yüzyılın son yıllarında başlamış, her akımın bir sonrakine yolu açmasıyla sanat özgürleşmiş ve ilerlemiştir. Çağdaş sanat, fikrin ve yaratımın buluşçu ve orijinalliği ile doğru orantılıdır. Bu bağlamlarda çağdaş sanat "görece yakın geçmişte üretilmiş eserleri ifade etse de genel olarak görünüşünde, üretiminde ve fikirlerinde alışılmadık olan sanatı ima eder" (Whitham ve Pooke, 2013:9). Örneğin 2010 yılında yapılmış bir eser, tarih bakımından çağdaş yani güncel olabilir, fakat içerik, teknik ve biçim yönünden değerlendirildiğinde çağdaş olmayabilir.

Dokuma alanında klasik ve geleneksel algıları ilk değiştirmeye çalışan kişinin Trude Guermonperez (1910-1976) olduğu düşünülmektedir. Çünkü 60ların başında dokumalarında atkı olarak el ile boyanmış benekler şeklindeki harfleri kullanmıştır ve bu bir ilktir. Ayrıca elle boyanmış çözümleri karmaşık yapıları dokularla birleştirerek alışılmadık ötesinde işler ortaya koymuştur (Resim 2).

Resim 2. Guermonperez ait çalışma, (Guermonperez, yaklaşık 1963)

"Çağdaş ve özgün dokumalar iki yönde incelendiğinde, önce var olan tekniklerin sentetik malzemelerle işlendiği, ardından da yeni malzeme kullanımı ile yeni konstrüksiyon veya forma yönelme eğilimli dokuma geleneği içinde gelişen yeni bir alfabe yaratılmıştır" (Özay, 2001:43, 48).

Tekstil sanatının önemli bir alanı olan dokumalar fonksiyonelliğın dışında malzemeye yaklaşımın ve yeni fikirlerin estetik biçimlerle bütünleştiğı çağdaş bir dil yaratmıştır.

4. YÜZEYİN ÖTESİNE GEÇEN BİÇİMLER

Tekstil sanatına yönelik faaliyetlerin artması, bu sanatın gelişimine ve geniş kitlelere ulaşmasına olanak sağlamaktadır. Bu tarz etkinliklerdeki günümüz tekstil sanatçıların eserlerinde, tekstil ve tekstil elyaflarının yanı sıra her türlü materyalin rahatlıkla kullanıldığını, yeniden yorumlandığını ve bir fikri savunan biçimlere dönüştüklerini görebilmekteyiz. “Gelişmiş teknolojilerin olanaklarıyla doğal ve sentetik liflerin birlikteliğı ve kağıt, metal, karbon, cam gibi tekstil dışı malzemeler ile ipek, polyester gibi malzemelerin birlikteliğı, tekstil alanında kullanılan malzeme çeşitliliğı dikkat çekicidir. Bu birliktelik tekstil sanatında biçim arayışını tetikleyen ve besleyen en önemli etkidir” (Dereci, 2014).

Bu olanaklarla dekoratif ya da fonksiyonel nesnenin ötesine geçen tekstil, sanatçının duygu, düşünce ve farkındalık yaratmak istediğı konuyu ifade etmesinin bir aracı olarak özgür ve özgün biçimlerle izleyicisine hem haz sunmaktadır hem de izleyicisini eser ve konu üzerine düşünmeye sevk etmektedir.

Yüzeyin ötesine taşınan tekstil sanatı çağdaşlaşmanın en önemli noktalarından biridir. Bu bağlamda ortaya konan işler her türlü olanaktan faydalanarak oluşturulmaktadır. “Tekstil sanatında özellikle dokunmamış (nonwoven) yapılar, sentetik polimerlerden yapılan ısı ile şekil alabilen (termoplastik) köpükler, kâğıt ve metaller üç boyutlu çalışmalarda temel yapı malzemesi olarak kullanılarak tekstil yapılarının hacme dönüştürülmesini ve heykelimsi anlatımlara sahip olmasını desteklemektedir” (Dereci, 2014).

Örneğın Resim 4’te yer alan Magdalena Abakanowicz’ın ‘Abakan Red’ isimli 1969 yılına ait çalışması sisalin dokunarak metalle desteklenmesi ile oluşturulmuştur. Büyük ebattaki bu çalışma, tekstil sanatına üç boyutlu ifadenin dâhil olduğı çağdaş bir örnektir. Heykel formunda çalışmalarıyla birçok sergide yer alan Suzanne Morlock’un ‘Wheelie’ isimli 2005 yılına ait, keçeleştirilmiş yün ve atık malzemelerin bir arada kullanıldığı çalışması da tekstil sanatındaki özgün yaratıcı ifadelere örnek olarak sunulabilir (Resim 5).

Resim 4**Resim 5**

Resim 4. 'Abakan Red', 300 x 300 x 100 cm, Bellerive Müzesi, Zürih, (Abakanowicz, 1969)

Resim 5. 'Wheelie', 26.7 x 24.1 x 47 cm, (Morlock, 2005)

5. TEKSTİLDE YENİ SÖYLEMLER

Tarihsel, toplumsal, felsefi ve ekonomik bağlamlar sanatın gelişimini ve yorumlanmasını etkilemektedir. 1950ler ve 1960lar; sanatta ifade biçimlerinin çoğu zaman tartışıldığı, eleştirildiği yeni dönemin başlangıcı sayılmaktadır. Neo-avangard olarak tanımlanan bu dönemden sonra sanat disiplinlerinde değişim ve bu disiplinlerin birbiri ile etkileşimi de söz konusudur.

“Çağdaş sanat, birçoğu daha önce sanatın kapsamının dışında olan ortam ve disiplinleri kucaklar...Bazı çağdaş sanat eserleri, farklı ortam ve sanatsal disiplinlerin birleştirildiği bir karma disiplin kullanır” (Whitham ve Pooke, 2013:93).

“Çağın sanat anlayışı sanat alanı dışındaki tüm disiplinlerle etkileşim içerisinde olurken, tüm sanat disiplinleri de birbirleri ile iç içe olmuş...ve sanat disiplinleri arasındaki katı sınırlar ortadan kalkmaya başlamıştır” (Akengin, 2012).

“Disiplinler arası etkileşim, iki ya da daha çok disiplinin ya da inceleme alanının birbirlerini karşılıklı olarak etkilemeleri biçiminde tanımlanabilir. Bu etkileşim, doğal olarak disiplinlerin herhangi birinde meydana gelen bir değişimin öteki disiplini etkilemesi, onu değiştirmesi ile sonuçlanmaktadır” (Edeer, 2005).

Bu açıklamalar göz önüne alındığında tekstil sanatının da çağın gerisinde kalmadığını, mevcut ortamını geliştirdiğini söylemek mümkündür. Örneğin dijital ortamın

kullanılarak bir ekrana görüntülerin yansıtıldığı yeni medya sanatı veya çoklu ortam sanatı olarak ta ifade edilen dijital sanat, tekstil sanatını da etkilemiştir. “Çin’den 1999 yılında İstanbul Bienali’ne katılmış olan Tekstil Sanatçısı Liang Shaoji, bir ipek üretim merkezinde, sanatsal boyutta yapmış olduğu, binlerce ipek böceğine çıplak vücudunu, ipek iplikleri ile kaplatma eylemini video band’dan göstermiştir” (Uğurlu, 2002). Bu çalışma digital sanat ve tekstil sanatının karşılıklı etkileşimini ortaya koymaktadır ki bunu da yaklaşım açısından çağdaş olarak nitelendirmek mümkündür.

İzleyiciye görece pasif bir biçimde görüntüye bakmak yerine çok algılı bir deneyim yaşatan performans ve enstalasyon sanatları da tekstil sanatçıları etkilemiştir. “Enstalasyon, sanat formunu yeni baştan tanımlayan ve başka disiplinleri de etkileyerek, sınırları tanımayan bir ifade aracı olarak gelenekselleşmiş, imgelem ve anlatı oluşturma modellerine karşı yeni formlar üretmiştir”(Süzen, 2010). Obje tabanlı bir pratik olan enstalasyon, görülecek bir manzara olmanın ötesinde, tüm duyuların kullanılarak sanatın içinde olunan bir ortam yaratmaktadır.

Japon sanatçı Naoko Yoshimoto beyaz gömlek ve kumaşları kullanarak oluşturduğu bloklarını mekân içine yerleştirerek tekstil sanatına çağdaş bir yorum getirmiştir. Yoshimoto’nun bu çalışmalarında enstalasyon sanatının etkisini izlemek mümkündür (Resim.6).

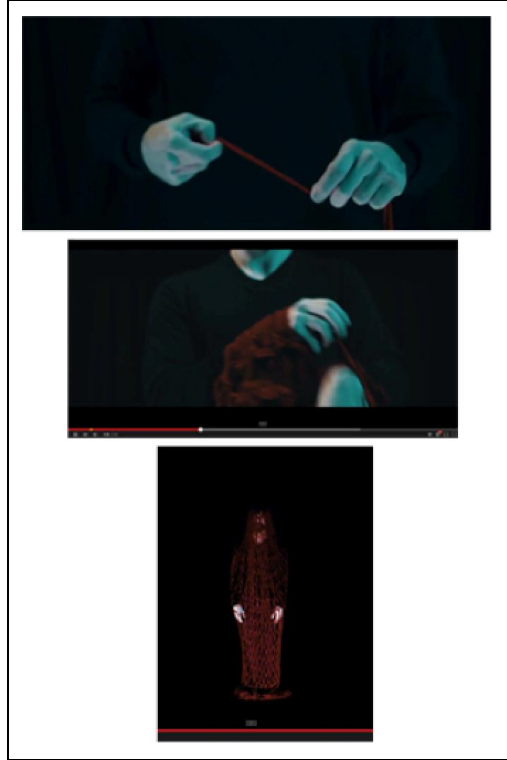

Resim 6. 'White Coffin', 205x85x65 cm, (Yoshimoto,2005)

“Çağdaş sanatçılar tarafından ele alınan tema ve meseleler çoğu zaman toplumun veya bir başka deyişle gündelik hayatın koşullarıyla ilişkilidir. Sanat her zaman şu veya bu ölçüde gündelik hayatla ilgilenir veya ona yanıt verse de, sanatın gündelik hayatla tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar yakından ilişkili olduğunu söyleyebiliriz” (Whitham ve

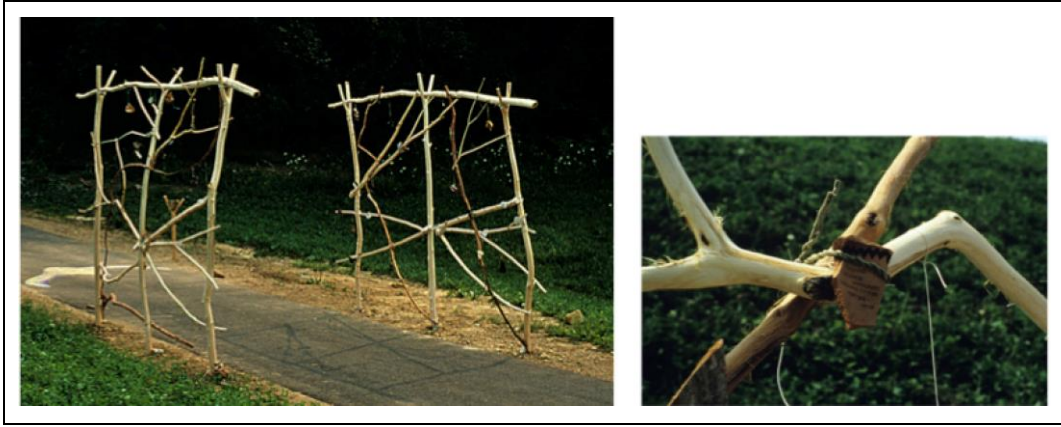
Pooke, 2013:202). Görsel sanatın diğer formlarının aksine zaman ve mekânda insan bedenini kullanarak izleyicide çoklu duyuşsal tepki uyandıran performans sanatı, sanatçının vermek istediğı tepkiyi ya da düşünceyi direk olarak ifade etmesinin bir yoludur. Canlı olarak izlenebildiğı gibi ekrana yansıtılan video kaydından da izlenebilen performanslarda sanatçı bizzat eserinin bir parçası olmaktadır. Örneğın tekstil sanatçısı Fırat Neziroğlu, Dünya Aids Günü dolayısıyla ortaya koyduğı performans çalışmasında kendini iplikle örerek kaplamıştır. Videoya kaydedilerek de geniş kitlelerce izlenme olanağı sağlanan performans çalışması, toplumsal bir konuya dikkat çekmek için hazırlandığı için hem tema yönünden, hem de dijital ortama ve performansa dayalı olması yönünden tekstil sanatında çağdaş bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir (Resim 7).

Resim 7. 'Be aware to clear', Proje tasarım: B.O.A. Video: Adil Yirmibeş, (Neziroğlu, 2014)

Çağdaş sanat pratiğinin diğer bir boyutu olan arazi ve çevre sanatı, mevcut manzarayı çalışmanın bir parçası haline getirmektedir. Doğal ortamda oluşturulduğı için kalıcılığı konusunda fotoğraf disiplininin yardım alan bu sanat, doğallık bakımından düşünöldüğünde tekstil sanatı ile en yakın ilişkisi bulunan bir janrdır. Doğal liflerin doğal ortamında kullanılması literatürde 'Çevrede Lif Sanatı' olarak ta adlandırılmıştır. Bu konuda

Kemal Can kendisi ile yapılan bir röportajda şöyle demektedir: “ Çevrede lif sanatının amacı da aynı çevresel sanatta olduğu gibi, insanın doğaya kalıcı bir müdahalesini uygulamak değildir...Tam tersine, onun bir parçası olduğumuz gerçeği göz önünde tutularak, doğanın içinde bizim ve diğer bütün canlıların geçiciliği, değişimi anlatılmaktadır” (Gürsu, 2006). Örneğin, Barbara Westfall ve Renee Miller’ın “Those Who Came Before” isimli çalışmaları söğüt ve asma dalları ile kamış liflerinden yapılmıştır. Üzerine yazılar yazılmış küçük pişmiş toprak levhalar da bu dallara asılmıştır (Resim 8). Parkın içindeki bisiklet yoluna köprü gibi inşa edilen bu çalışma doğada bulunan lifi yine doğaya vermiştir.

Resim 8. “Those Who Came Before”, 3,6x2,7 metre, Governor Dodge State Park, Dodgeville (Westfall ve Miller 1995)

6. SONUÇ

Klasik dokuma tekniklerinin Trude Guermonperez çalışmasında olduğu gibi yeni malzemelerle yorumlanması, dokuma alanındaki yeni ve yaratıcı arayışların bir sonucudur. Sanatçısı Abakanowicz’in izleyicinin etrafında dönebildiği ve üç boyutlu olduğu için heykel formunda olduğunu söyleyebileceğimiz çalışmasında ise tekstilde dokumanın ötesinde bir arayış söz konusudur. Yoshimoto’nun enstalasyonunda aslında fonksiyonel ürün olan gömlekler farklı bir yorumla sanat yapıtına dönüşmüştür. Neziroğlu’nun performansına dayalı ve digital ortama aktarılan çalışmasında, çağdaş sanat disiplinlerinin tekstil ve örme ile bileşimi vardır. Westfall ve Miller’ın çalışmalarında ise mekanın dışında liflerin doğayla yeniden bir araya gelmesi örneklenmiştir.

16. yüzyıldan 21. yüzyıla yani tapestrylerden çevrede lif sanatına uzanan süreçte, örnek olarak sunulan sanatçı ve eserlerin doğrultusunda görülen o ki, tekstil sanatı çağın gerisinde kalmamıştır. Çağdaş sanatın birçok disiplininde gördüğümüz malzeme diyalogu, teknoloji kullanımı, kavramsal yaklaşımlar tekstil sanatını da etkilemiştir. Dolayısıyla tekstil sanatın biçim ve içerik olarak gelenekselden çağdaşa değişim gösterdiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Abakanowicz, (1969).

http://www.vulture.com/2008/02/artist_magdalena_abakanowicz.html, (Erişim tarihi: 03.06.2015).

Akengin, G., (2012). "Sanat Dalları Arasında Etkileşim Ve Dil", **Karadeniz Araştırmaları**, S.33.

Barnard, M., (2002). **Sanat Tasarım Ve Görsel Kültür**, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Dereci, T. V., (2014). "'Doku'nuşlar' Tekstil Sergisi Üzerinden Tekstil Sanatında Mekân, Malzeme, Biçim İlişkisi", **Yedi, Sanat Tasarım Ve Bilim Dergisi**, S.12.

Edeer, Ş., (2005). "Sanat Eğitiminde Disiplinler Arası Yaklaşım", **Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.19.

Grant, S., (2007). "Tekstilin Aristokratları", **P Dünya Sanatı**, S.44.

Guermonperez, (yaklaşık 1963). <http://www.cooperhewitt.org/2013/09/05/weaving-the-old-with-the-new/> (Erişim tarihi: 12.05.2015).

Gürsu, B., (2006). "Kemal Can İle Çevrede Lif Sanatı Üzerine", **Art And Life**, S.19.

Foster, H., (1986). Subversive Signs [Http://Www.Allanmccollum.Net/Allanmcnyc/Amcpdf S/Mccollum-Fost Er.Pdf](http://www.Allanmccollum.Net/Allanmcnyc/Amcpdf S/Mccollum-Fost Er.Pdf) (Erişim tarihi: 24.04.2015).

Kagan, S. M., (2008). **Estetik Ve Sanat Notları**, Karakalem Kitabevi, İzmir.

Kandinsky, W., (2013). **Sanatta Ruhsallık Üzerine**, Altıkırkbeş Yayın, İstanbul.

Morlock, (2005). <http://www.tayloepiggottgallery.com/exhibition/8/#!997> (Erişim tarihi: 03.06.2015)

Neziroğlu, (2014). <https://www.youtube.com/watch?v=AuZ5DpftkL4> (Erişim tarihi: 01.06.2015).

Özay, S., (2001). "Fiber Art'ta İlginç İşler", **Art And Decor**, S.94.

- Özay, S., (2001). **Dünden Bugüne Dokuma Resim Sanatı**, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Süzen, H. N., (2010). "Sanatta Disiplinler Arası Bir Yaklaşım: Enstalasyon Sanatı Ve Genco Gülan Örnekleme", **Gazi Üniversitesi GSF Dergisi**, S. 6.
- Tez, Z., (2008). **Tekstil Ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi**, Doruk Yayıncılık, İstanbul.
- Uğurlu, A., (2002). "Avrupa Birliği Ve Tekstil Sanatında Yeni Kuruluş: Artemision", **Sanat Çevresi**.
- Whitham, G. Ve Pooke, G., (2013). **Çağdaş Sanatı Anlamak**, Optimist Kitap, İstanbul.
- Williams, R., (1976). **Keywords**, Fontana Paperbacks, İngiltere.
- Westfall ve Miller, (1995) . <http://www.barbarawestfall.com/before.php> (1.06.2015).
- Vasari, (1560). <http://www.vam.ac.uk/content/articles/c/cosimo-de-medici-rennaissance-patron/> (Erişim tarihi: 12.05.2015).
- Yoshimoto, (2005). http://naokoyoshimoto.com/works_sironohitugi20052.html (Erişim tarihi: 03.06.2015).